

Vergaderjaar 1984–1985

18 351

Regeling van het lidmaatschap van het koninklijk huis (Wet lidmaatschap koninklijk huis)

Nr. 6

EINDVERSLAG

Vastgesteld 21 maart 1985

Na kennisneming van de memorie van antwoord bestond in de vaste Commissie voor Binnenlandse Zaken¹ bij de leden van enkele fracties behoefte nog vragen te stellen en opmerkingen te maken. Onder het voorbehoud dat de regering deze tijdig zal hebben beantwoord, acht de commissie de beraadslaging over het voorstel genoegzaam voorbereid.

De leden van de C.D.A.-fractie hadden uit het betoog van de regering dat «de ministeriële verantwoordelijkheid is (...) afgeleid van de positie die betrokkenen hebben als mogelijke opvolger» (memorie van antwoord, blz. 5) opgemaakt, dat de ministeriële verantwoordelijkheid met betrekking tot de leden van het koninklijk huis gezien kan worden als een soort glijdende schaal. Kunnen deze leden concluderen dat naarmate de positie een grotere waarschijnlijkheid van werkelijke opvolging met zich brengt de ministeriële verantwoordelijkheid sneller en intenser geactiveerd zal worden?

De C.D.A.-leden waren het in beginsel eens met het negatieve antwoord op de vraag of de feitelijke betrokkenheid een deugdelijk criterium zou kunnen zijn. Het in de hand werken van individuele aanwijzingen doet te zeer afbreuk aan de uitgangspunten van dit voorstel van wet, namelijk duidelijkheid en rechtszekerheid. Deze uitgangspunten worden ook door deze leden onderschreven.

Hadden deze leden goed begrepen dat op blz. 6 impliciet door de regering wordt opgemerkt dat de staatsrechtelijke functie van de Koning niet geheel samenvalt met het begrip «openbaar belang»? Dat daarin wel opgenomen is de staatsrechtelijke functie, maar dat het openbaar belang ruimer is? En derhalve het ruimere openbaar belang wel betrokkenheid van de overige leden van het koninklijk huis met zich brengt? Hoe moeten deze leden in dit verband de functie van de vermoedelijke opvolger van de Koning zien in het kader van artikel 74, lid 1, der Grondwet?

Het was de leden van de V.V.D.-fractie opgevallen dat de beantwoording van vragen van verschillende fracties omtrent de betekenis van de ministeriële verantwoordelijkheid in het kader van de onderhavige problematiek toch nog mogelijk enig misverstand zou kunnen wekken. Zo acht de regering het onjuist «dat het lidmaatschap uitsluitend dient om vast te stellen wanneer de ministeriële verantwoordelijkheid wordt geactiveerd en wanneer niet» (blz. 2). Even verder heet het: «De vraag ... of bij aanvaarding

¹ Samenstelling:

Leden: Stoffelen (PvdA), Van der Sanden (CDA), Evenhuis (VVD), Rienks (PvdA), Hermes (CDA), Jacobse (VVD), Wessel-Tuinstra (D'66) ondervoorzitter, Hermans (VVD), Hennekam (CDA) voorzitter, Lauxtermann (VVD), Van der Burg (CDA), Schutte (GPV), Krajenbrink (CDA), De Visser (PvdA), Van Nieuwenhoven (PvdA), Hummel (PvdA), Wiebenga (VVD), Van der Heijden (CDA), Alders (PvdA), Ernsting (CPN), Vermeend (PvdA).

Piv. leden: Buurmeijer (PvdA), Aarts (CDA), Korhals (VVD), Van Ooijen (PvdA), Borgman (CDA), Linschoten (VVD), Engwirda (D'66), Dijkstal (VVD), Mateman (CDA), Nijhuis (VVD), De Boer (CDA), Van Rossum (SGP), Buikema (CDA), Vos (PvdA), Tommel (D'66), Castricum (PvdA), Franssen (VVD), De Kwaadsteniet (CDA), Dales (PvdA), Van Es (PSP), Niessen (PvdA).

van het wetsontwerp komt vast te staan dat de ministeriële verantwoordelijkheid nog slechts zal gelden voor de leden van het koninklijk huis en derhalve niet voor het optreden van de overige leden van de koninklijke familie, beantwoorden wij bevestigend» (blz. 5). Terwijl vervolgens de opvatting van de leden aan het woord wordt gedeeld, dat «er tussen leden en niet-leden van het koninklijk huis geen principieel verschil bestaat op het punt van de ministeriële verantwoordelijkheid», en wel «in deze zin, dat voor niet-leden van het koninklijk huis geen andere ministeriële verantwoordelijkheid bestaat dan de ministeriële verantwoordelijkheid in algemene zin voor het openbaar belang» (blz. 6). Met name leek deze leden de tweede geciteerde zinsnede niet in harmonie met de eerste en de derde geciteerde zinsneden. Zij vroegen de regering hierop nader in te gaan.

Ten aanzien van de afbakening van de kring van leden van het koninklijk huis herinnerden de leden van de V.V.D.-fractie eraan, dat de regering hecht aan een strikte hantering van de hoofdregel van het wetsvoorstel in die zin, dat die leden van de koninklijke familie, die niet meer in aanmerking komen voor erfopvolging, dan ook geen lid meer dienen te zijn van het koninklijk huis. Het voorgelegde wetsvoorstel kent op die hoofdregel zowel verruimende als beperkende mogelijkheden.

De eerste verruimende mogelijkheid betreft de oud-Koning die afstand van de troon heeft gedaan op grond van artikel 1, sub b. De leden aan het woord vroegen de regering of het in de rede ligt dat aan een oud-Koning die (vrijwel) onmiddellijk afstand doet nadat hij het koningschap beërfd heeft ontslag zal worden verleend op grond van artikel 4. Welk belang wordt er immers in zo'n geval gediend met het lidmaatschap van iemand, die niet het koningschap wenste te vervullen?

Een volgende verruiming betreft de bepaling, dat weduwnaars c.q. weduwen van een lid van het koninklijk huis hun lidmaatschap behouden, zolang de overleden echtgenoot bij leven lid van het koninklijk huis zou zijn geweest. De leden van de V.V.D.-fractie deelden mede, dat zij op dat punt nog een nadere afweging wilden plegen.

Ten aanzien van eventuele beperkingen op de hoofdregel kwamen zij nog terug op hun suggestie om het lidmaatschap voor hen die daarvoor in aanmerking komen te doen ingaan bij het bereiken van de meerderjarigheid (voor zover het althans niet de Koning zelf betreft). Zij konden begrip opbrengen voor het antwoord van de regering op dit punt, inhoudende dat artikel 25 van de Grondwet inzake de erfopvolging – waarop de hoofdregel van het wetsontwerp is gebaseerd – geen leeftijdsgrens kent. Daar staat evenwel tegenover, dat een minderjarige weliswaar het koningschap kan beërven, maar dat de uitoefening van het koninklijk gezag eerst bij het bereiken van de achttienjarige leeftijd daadwerkelijk een aanvang neemt. Is een vergelijkbare opzet, waarbij men wel direct lid van het koninklijk huis wordt, maar waarbij de effectuering van dat lidmaatschap eerst bij het bereiken van de meerderjarigheid daadwerkelijk een aanvang neemt, denkbaar?

De leden der fractie van D'66 waren de regering erkentelijk voor de uiteenzetting in de memorie van antwoord waarin zij haar motieven voor de ruime kring van leden van het koninklijk huis nog eens uiteenzet. Deze uiteenzetting had de leden van de D'66-fractie evenwel niet kunnen overtuigen. Zij bleven deze kring niet alleen té ruim vinden, maar ook het systeem van vervallen van het lidmaatschap van het koninklijk huis voor de kinderen van Prinses Margriet en Pieter van Vollenhoven nadat de troonovername heeft plaatsgehad vonden zij geen vooruitgang. Deze tussenoplossing lijkt op een soort stuivertje wisselen dat de zaak van het lidmaatschap van het koninklijk huis toch geen goed doet.

Het ligt in de lijn der verwachting dat Prins Willem Alexander of een van zijn broers de troon zal overnemen. Wanneer dit zal gebeuren is niet zeker.

De gang van zaken zal dus zo zijn dat de kinderen van Prinses Margriet en Pieter van Vollenhoven juist gedurende zo ongeveer de eerste dertig jaar van hun leven wel lid zijn van het koninklijk huis en daarna niet meer. Juist in hun tijd van opgroeien worden ze dus geconfronteerd met de plichten en rechten die het lidmaatschap met zich brengt. De leden van de D'66-fractie bleven dat ongewenst vinden. Dat zij later automatisch na de troonovername dit lidmaatschap verliezen helpt hen weinig. Integendeel, wellicht willen zij zelf het dan juist behouden.

Ook inzake het ontslag op eigen verzoek had de regering de D'66-leden niet kunnen overtuigen. Zij bleven zich afvragen of een zo geclausuleerde stellingname nog wel in deze tijd past.

Tenslotte stelden de leden van de V.V.D.-fractie vast, dat in het kader van dit wetsvoorstel een aantal malen door de regering melding wordt gemaakt van het zogenaamde periodieke beraad. Deze leden kregen de indruk dat dit beraad in het kader van de ministeriële verantwoordelijkheid een belangrijke rol vervult. Kan de regering over dit periodiek beraad iets meer zeggen? Welke leden van het koninklijk huis c.q. de koninklijke familie nemen eraan deel? Nemen er voorts behalve ministers nog ambtenaren, leden van de hofhouding, of adviseurs aan deel? Wat is de status van dit beraad? Hoe frequent vindt het plaats? Liggen er ook schriftelijke stukken voor, en is er bijvoorbeeld een besluitenlijst? Is het periodieke beraad in de loop der tijd van karakter veranderd, of ligt zulks in de bedoeling?

De voorzitter van de commissie,
Hennekam

De griffier van de commissie,
Van der Knoop